

POSTANOWIENIE

Dnia 15 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Wojciechowski

w sprawie M. S.

oskarżonego o czyny z art. 203 kk, art. 197 § 1 kk w zw. z art. 12 § 1 kk, art. 191 § 1 kk w zw. z art. 12 § 1 kk, art. 288 § 1 kk, art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 15 września 2022 r.
wniosku oskarżonego M. S. o wyłączenie sędziego SO J. D. oraz wniosku obrońcy oskarżonego adw. M. O. o wyłączenie SSR (del.) M. N.

na podstawie art. 35 § 1 k.p.k. w zw. z art. 42a § 4 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 2072) i art. 7 ust. 2 ustawy z 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r., poz. 1259) oraz w zw. z art. 42 § 4 k.p.k. przekazuje wnioski oskarżonego M. S. o wyłączenie sędziego SO J. D. oraz obrońcy oskarżonego adw. M. O. o wyłączenie sędziego SR (del.) M. N. od orzekania w sprawie o sygn. akt VI Ka784/21 do rozpoznania Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w Warszawie.

UZASADNIENIE

W dniu 10 grudnia 2021 r. M. S. oskarżony o przestępstwa z art. 203 k.k. art. 197 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k., art. 191 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k., art. 288 § 1 k.k., art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu

narkomanii, na podstawie art. 41 k.p.k. (sprawa o sygn. akt VI Ka 784/21) złożył wniosek o wyłączenie od orzekania w jego sprawie SSO J. D.. Jak wskazał w świetle orzeczenia TSUE z 19 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. i in. przeciwko Sądowi Najwyższemu oraz uchwały z dnia 23 stycznia 2020 r. BSA U 4110-1/20 zachodzą wątpliwości co do bezstronności i niezależności tak wyłonionego sądu.

Przywołując fragment ww. uchwały, w którym m.in. wskazano, iż nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego w sądzie powszechnym albo wojskowym na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2018, poz. 3), jeżeli wadliwość procesu powoływania prowadzi, w konkretnych okolicznościach, do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Skarżący podniósł, że powołanie sędziego odbyło się wbrew sprzeciwowi środowiska sędziowskiego, uchwała zapadła bowiem mimo niezaopiniowania kandydatur przez Zgromadzenie Przedstawicieli Sędziów Apelacji Warszawskiej i nieprzedstawienia kandydatów wraz z właściwymi dokumentami.

W toku rozprawy przed Sądem Apelacyjnym Warszawa-Praga w Warszawie 28 grudnia 2021 r., obrońca oskarżonego adw. M. O. poparł wniosek oskarżonego o wyłączenie sędziego SSO J. D. oraz złożył wniosek o wyłączenie sędziego SSR (del.) M. N. od orzekania. Wniosek ten obrońca złożył także na piśmie. W piśmie tym obrońca oskarżonego M. S. wskazał, że składa wniosek z uwagi na treść wyroku TSUE z 16 listopada 2021 r. w sprawach od C-748/19 do C-753/19. Obrońca przywołując fragmenty przywołanego orzeczenia TSUE wskazał, że nie można uznać za zgodne z obowiązkiem przestrzegania wymogu niezawisłości uprawnienia ministra sprawiedliwości do tego aby na podstawie kryteriów, które nie zostały podane do publicznej wiadomości, z jednej strony delegować sędziego do sądu karnego wyższej instancji na czas określony albo na

czas nieokreślony, zaś z drugiej strony w każdym czasie, na podstawie decyzji, która nie zawiera uzasadnienia, odwołać sędziego z tego delegowania, niezależnie od tego, czy nastąpiło ono na czas określony, czy na czas nieokreślony. Jak zauważył, wygląda na to, że w opisanych powyżej okolicznościach niezawisłość i bezstronność sędziów, a w konsekwencji domniemanie niewinności, mogą być zagrożone.

Ponadto, odnosząc się do powołania sędziów na urząd na wniosek KRS ukształtowanej w trybie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r., powołując się na uchwałę z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA U 4110-1/20 i wyrok TSUE z 6 października 2021 r. w sprawie o sygn. C-487/19, wskazał że wadliwość procesu powoływania prowadzi, w konkretnych okolicznościach, do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności

W dniu 3 stycznia 2022 r. do Sądu Najwyższego wpłynęło pismo Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie, przesyłające akta sprawy zgodnie z postanowieniem Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z 28 grudnia 2021 r., w którym na podstawie art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 1904 ze zm., dalej: „u.SN”) przekazano wniosek oskarżonego i obrońcy o wyłączenie sędziów Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych celem nadania mu dalszego biegu. W związku z postanowieniem Wiceprezes TSUE z 14 lipca 2021 r. C-204/21 R (EU:C:2021:593), w którym Rzeczpospolita Polska została zobowiązana m.in. do zawieszenia stosowania art. 26 §§ 2, 4-6 ustawy o Sądzie Najwyższym przekazującego do wyłącznej właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego rozpoznawanie zarzutów braku niezawisłości sędziego lub braku niezależności sądu, zarządzeniem NR 3/2021 Prezesa Sądu Najwyższego z 29 lipca 2021 r. wstrzymane zostało tymczasowo wydawanie zarządzeń o przydzieleniu spraw z wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Przywołane zarządzenie w zakresie niniejszej sprawy, ze względu na jej pilność, uchylone zostało 6 września 2022 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W myśl art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 1904, ze zm., dalej: „u.SN”), do właściwości Sądu Najwyższego należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego.

Dotychczas w judykaturze ugruntowany był podgląd, że na podstawie art. 26 § 2 u.SN ustawodawca powierzył Sądowi Najwyższemu rozpoznawanie tylko określonej kategorii wniosków lub oświadczeń formułowanych w toku spraw rozpatrywanych przez sądy, ograniczając tym samym zakres kognicji Sądu Najwyższego w tym zakresie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 czerwca 2021 r., I NWW 27/21). Podnoszono, że przepis ten ustanawia właściwość funkcjonalną Sądu Najwyższego w każdym wypadkowym (pomocniczym) postępowaniu w przedmiocie wniosków lub oświadczeń o wyłączenie sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma toczyć się postępowanie, których podstawą są zarzuty dotyczące braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Konsekwentnie, pozostałe wnioski i oświadczenia tego typu, oparte na innych podstawach (w tym zarzucie braku bezstronności sędziego), powinny zostać rozpoznane przez sąd powszechny lub Sąd Najwyższy, którego właściwość powinna być ustalana na podstawie przepisów odpowiedniej ustawy procesowej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 20 maja 2020 r., I NWW 9/20; 25 czerwca 2020 r., I NWW 10/20; 30 września 2020 r., I NWW 66/20; 10 listopada 2020 r., I NWW 58/20; 3 sierpnia 2021 r., I NWW 38/21).

W orzecnictwie Sądu Najwyższego podkreśla się przy tym odrębność pojęć „bezstronność” oraz „niezawisłość” i „niezależność”, a tym samym odrębność opartych na nich instytucji procesowych. Wskazuje się w tym kontekście m.in. na regułę wykładni językowej, według której różnym określeniom należy przypisywać różne znaczenie (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 maja 2020 r., I NWW 19/20).

Sąd Najwyższy na gruncie art. 26 § 2 u.SN konsekwentnie przyjmuje, że zarzuty dotyczące braku niezawisłości i niezależności to zarzuty odnoszące się do okoliczności związanych z funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości w ogólności, w tym do braku niezależności sądu wobec organów pozasądowych, braku samodzielności sędziego wobec władz i innych organów sądowych czy braku niezależności od wpływu czynników społecznych i politycznych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 listopada 2020 r., I NWW 58/20, wraz z przywołanym tam orzecnictwem). Przez niezależność sądu rozumie się przy tym, że powinien on być elementem struktury niezależnej władzy sądowniczej jako odrębnego pionu władzy publicznej. Przymiot niezawisłości tradycyjnie dotyczy zaś konkretnych osób piastujących władzę sądowniczą, odmiennie niż pojęcie niezależności odnoszone do ogółu sądów jako organów władzy publicznej. Określenie to nawiązuje do pojęcia niezawisłości sędziowskiej, przejawiającej się podejmowaniem decyzji wyłącznie w oparciu o prawo, w zgodzie z własnym sumieniem i przekonaniem. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, bezstronność sędziego jest natomiast niezbywalną cechą władzy sądowniczej, a zarazem przymiotem, z utratą którego sędzia traci kwalifikacje do spełniania swoich funkcji. Polega ona przede wszystkim na tym, iż sędzia kieruje się obiektywizmem, nie stwarzając korzystniejszej sytuacji dla żadnej ze stron czy uczestników postępowania, zarówno w trakcie toczącej się przed sądem sprawy, jak i orzekania. Traktuje on zatem uczestników postępowania równorzędnie (zob. P. Grzegorzczak, K. Weitz, Komentarz do art. 45 Konstytucji RP, [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, Legalis 2016, pkt 10-12; zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z 30 kwietnia 2021 r., I NWW 79/20).

Pojęcie „niezawisłości” zostało szeroko omówione również m.in. w postanowieniach Sądu Najwyższego z 3 czerwca 2020 r. I NWW 16/20; z 1 września 2020 r., I NWW 69/20, oraz z 3 marca 2021 r., I NWW 9/21, gdzie wskazano, że w świetle orzecnictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pojęcie „niezawisłości” obejmuje dwa aspekty. Pierwszy aspekt, o charakterze zewnętrznym, wymaga, aby dany organ wypełniał swe zadania w pełni autonomicznie, nie podlegając żadnej hierarchii służbowej, ani nie będąc podporządkowanym komukolwiek i nie otrzymując nakazów czy wytycznych

z jakiegokolwiek źródła, a tym samym będąc chronionym przed ingerencją i naciskami zewnętrznymi mogącymi zagrozić niezależności osądu jego członków i wpływać na ich rozstrzygnięcia. Niezawisłość wymaga również, by sędziowie byli nieusuwalni.

Drugi aspekt pojęcia „niezawisłości”, o charakterze wewnętrznym, łączy się z kolei z pojęciem „bezstronności” i dotyczy jednakowego dystansu do stron sporu i właściwych im interesów w odniesieniu do jego przedmiotu. Aspekt ten wymaga poszanowania obiektywizmu i braku wszelkiego interesu w rozstrzygnięciu sporu poza ścisłym stosowaniem przepisu prawa. Pojęcie „niezawisłości”, które stanowi integralny element sądenia, wymaga przede wszystkim, by organ orzekający był podmiotem trzecim w stosunku do organu, który wydał zaskarżoną decyzję.

Podobnie ETPCz wskazuje, że pojęcia niezawisłości i obiektywnej bezstronności są ze sobą ściśle powiązane, co z reguły prowadzi do ich wspólnego badania (zob. w szczególności wyrok TSUE z 19 listopada 2019 r., C-624/18 i C-625/18, pkt. 129 oraz orzeczenia ETPCz z 6 listopada 2018 r., w sprawie Ramos Nunes de Carvalho e Sá przeciwko Portugalii, CE:ECHR:2018:1106JUD005539113, § 150 i przytoczone tam orzecznictwo).

W dotychczasowym orzecznictwie wyrażano jednocześnie trafne stanowisko, że w przepisie art. 26 § 3 u.SN ustawodawca wyznaczył formalne granice kontroli realizowanej przez Sąd Najwyższy na podstawie art. 26 § 2 u.SN, wskazując na niedopuszczalność dokonywania w jej ramach oceny skuteczności powołania sędziego lub jego umocowania do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 3 czerwca 2020 r., I NWW 16/20; z 29 czerwca 2021 r., I NWW 45/21; z 12 maja 2021 r., I NWW 25/21).

Przepis art. 26 § 3 u.SN stanowi, że wniosek, o którym mowa w art. 26 § 2 u.SN, pozostawia się bez rozpoznania, jeżeli obejmuje ustalenie oraz ocenę zgodności z prawem powołania sędziego lub jego umocowania do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości.

Oznacza to, że badanie przez Sąd Najwyższy zarzutów, o których mowa w art. 26 § 2 u.SN, może odnosić się jedynie do okoliczności, w jakich sędzia realizuje powierzone mu funkcje urzędowe. W tym zakresie chodzi o stwierdzenie,

czy realizowanie sędziowskiego *votum* spełnia konstytucyjne kryterium niezawisłości, a zatem czy podejmowanie przez sędziego zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości odpowiada podstawowym wymaganiom odnoszącym się do wykonywania władzy sądowniczej w myśl art. 178 ust. 1 Konstytucji RP (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 maja 2021 r., I NWW 25/21).

W judykaturze Sądu Najwyższego podkreśla się przy tym, że wykładni art. 26 § 2 i 3 u.SN należy dokonywać w zgodności z Konstytucją RP oraz prawem Unii Europejskiej. Normy wyższego rzędu wymagają bowiem zapewnienia, że niezależny i niezawisły sąd rozpozna każdą sprawę rzetelnie, bezstronnie i w rozsądnym czasie. Zarówno art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, jak i art. 45 Konstytucji RP gwarantują bowiem każdemu prawo podmiotowe do rzetelnego i bezstronnego rozpoznania sprawy przez niezależny sąd. Każdy sąd Rzeczypospolitej Polskiej ma również obowiązek respektować inne przepisy Konstytucji RP, w szczególności te zawarte w jej rozdziale VIII, co w rezultacie prowadzi do wniosku, że przepisy art. 26 § 2 i 3 u.SN powinny być wykładane w duchu ich gwarancyjnego charakteru, ściśle i w sposób wolny od jakichkolwiek uproszczeń (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 marca 2021 r., I NWW 9/21).

Należy mieć na uwadze, że wniosek, o którym mowa w art. 26 § 2 u.SN, stanowi instytucję względnie nową, odrębną od służących wyłączeniu sędziego regulacji przewidzianych w ustawach procesowych (w tym w ramach postępowania cywilnego i karnego). Tego rodzaju wniosek o wyłączenie sędziego został oparty na zarzucie braku niezależności sądu lub niezawisłości sędziego. Tymczasem instytucje wyłączenia sędziego uregulowane w Kodeksie postępowania cywilnego i Kodeksie postępowania karnego łączą się przede wszystkim z przymiotem bezstronności sędziego. Instytucje te osadzano w szerszym kontekście zapewniania realizacji wypływającej z Konstytucji RP gwarancji niezawisłości sędziowskiej. Niemniej jednak kwestionowanie braku niezawisłości sędziego było dotychczas możliwe jedynie w bardzo ograniczonym zakresie i tylko pośrednio, mając na uwadze, że pojęcia „bezstronności”, „niezawisłości” i „niezależności” łączą się ze sobą i przenikają wzajemnie. Jednak ten „akcesoryjny” wymiar wniosku o wyłączenie sędziego przewidzianego w postępowaniu cywilnym i karnym odpadł

wobec wprowadzenia regulacji zawartej w art. 26 § 2 u.SN (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 20 maja 2020 r., I NWW 9/20; 30 kwietnia 2021 r., I NWW 79/20; zob. także uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z: 26 lipca 2019 r., I NOZP 1/19; 8 stycznia 2020 r., I NOZP 3/19).

W postanowieniach z 20 maja 2020 r., I NWW 9/20, oraz z 30 kwietnia 2021 r., I NWW 79/20, Sąd Najwyższy wskazał, że wprowadzenie przez ustawodawcę do systemu prawnego art. 26 § 2 u.SN zmusiło organy sądowe do zasadniczego przewartościowania sposobu myślenia o instytucji wyłączenia sędziego w postępowaniu sądowym. W związku z wprowadzeniem do polskiego porządku prawnego instytucji określonej w powołanym przepisie, zarysowała się bowiem bardzo wyraźnie dychotomia przewidzianych przez prawo wniosków o wyłączenie: z jednej strony wnioski nawiązujące do braku bezstronności sędziego (oparte na pojmennie sformułowanych podstawach określonych w przepisach art. 49 § 1 k.p.c. i art. 41 § 1 k.p.k., ale także na podstawach taksatywnie określonych przez ustawy postępowania cywilnego i karnego w przepisach art. 48 § 1 pkt 1-6 k.p.c. i art. 40 § 1 pkt 1-10 k.p.k.), z drugiej – wnioski oparte na zarzucie braku niezawisłości sędziego, o którym mowa w art. 26 § 2 zd. 1 u.SN

Wymaga podkreślenia, że ustawą z 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2022, poz. 1259; dalej: „ustawa nowelizująca”), z dniem 15 lipca 2022 r. dodano do ustawy o Sądzie Najwyższym przepisy art. 29 ust. 4-25, regulujące instytucję tzw. testu niezawisłości i bezstronności. Podobny instrument został wprowadzony w tym samym czasie również m.in. w art. 42a § 3-14 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz.U. 2020, poz. 2072 ze zm., dalej: „p.u.s.p.”). Ustawodawca po raz kolejny zatem w ostatnich latach rozbudował tym samym katalog środków prawnych umożliwiających badanie spełnienia przez sędziego rozpoznającego daną sprawę standardów niezawisłości i bezstronności.

Zgodnie z art. 29 § 5 u. SN dopuszczalne jest badanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego lub sędziego delegowanego do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowania po powołaniu, jeżeli w okolicznościach danej sprawy może to doprowadzić do

naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego oraz charakteru sprawy, przy czym okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego Sądu Najwyższego nie mogą stanowić wyłącznej podstawy do podważenia orzeczenia wydanego z udziałem tego sędziego lub kwestionowania jego niezawisłości i bezstronności (art. 29 § 4 u.SN).

Podobne uregulowanie zawiera art. 42a § 3 p.u.s.p., stanowiąc, że dopuszczalne jest badanie spełnienia przez sędziego wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowania po powołaniu, jeżeli w okolicznościach danej sprawy może to doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego oraz charakteru sprawy. Według art. 42a § 4 p.u.s.p., tego rodzaju wnioski o zweryfikowanie standardów niezawisłości i bezstronności na podstawie § 3 może być złożony jedynie wobec sędziego wyznaczonego do składu sądu rozpoznającego sprawę w pierwszej instancji lub apelację, z wyłączeniem spraw, w których termin do ich rozpoznania i wydania orzeczenia jest nie dłuższy niż miesiąc od dnia złożenia pisma procesowego wszczynającego postępowanie w sprawie.

Od strony procesowej, nowe instrumenty prawne, określone odpowiednio w art. 29 § 5 u.SN i art. 42a § 3 p.u.s.p., zostały tym samym ukształtowane jako środki, w ramach których można formułować zarzuty braku niezawisłości i bezstronności sędziego z powołaniem się na okoliczności towarzyszące jego powołaniu oraz postępowania sędziego po powołaniu, jeżeli w okolicznościach konkretnej sprawy może to doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego (realny) wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego oraz charakteru sprawy.

W uzasadnieniu ustawy nowelizującej stwierdzono, że „celem tej instytucji jest zapewnienie uczestnikom postępowania sądowego (...) gwarancji procesowych, że nie występują jakiegokolwiek wątpliwości odnośnie bezstronności i niezawisłości sędziego orzekającego w sprawie”.

Oceniając relacje obowiązujących obecnie środków prawnych służących zagwarantowaniu standardu, którego spełnienia wymaga się od każdego sędziego (niezależnie od czasu jego powołania), wymierzającego sprawiedliwość i realizującego zarazem podmiotowe prawo człowieka do niezawisłego i bezstronnego sądu, należy wskazać, że w świetle brzmienia przepisów art. 29 § 5 u.SN i art. 42a § 3 p.u.s.p. w zestawieniu z art. 26 § 2 u.SN, ramy przedmiotowe uregulowanych w tych przepisach instytucji są niewątpliwie częściowo zbieżne. Zarówno bowiem wniosek, o którym mowa w art. 26 § 2 u.SN, jak i wnioski, uregulowane w art. 29 § 5 u.SN i art. 42a § 3 p.u.s.p., mogą być oparte na zarzucie braku niezawisłości sędziego, z tą jednak różnicą, że w ramach dwóch ostatnich wprost wskazano, iż dopuszczalne jest powołanie się na okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego oraz jego postępowania po powołaniu.

Co jednak istotne, mechanizmy rozpoznania wskazanych instytucji prawnych są odmienne. W aspekcie procesowym i ustrojowym postępowanie w przedmiocie wniosku, o którym mowa w art. 26 § 2 u.SN, ma bowiem charakter jednoinstancyjny, a organem wyłącznie właściwym do jego rozpoznania jest Sąd Najwyższy. Natomiast w przypadku wniosków, uregulowanych w art. 29 § 5 u.SN i art. 42a § 3 p.u.s.p., ustawodawca wprowadził model kontroli instancyjnej przewidując, że postępowanie ma charakter postępowania dwuinstancyjnego. Właściwość rzeczowa organu uprawnionego do rozpoznawania tego rodzaju wniosków w pierwszej instancji uzależniona została jednocześnie od tego, czy dotyczą one sędziego Sądu Najwyższego (ewentualnie sędziego delegowanego do tego Sądu), czy sędziego sądu powszechnego. W pierwszym przypadku postępowanie w przedmiocie tego rodzaju wniosków toczy się przed Sądem Najwyższym. W przypadku zaś środka, o którym mowa w art. 42a § 3 p.u.s.p., postępowanie w pierwszej instancji prowadzone jest w sądzie powszechnym.

Powyższe wskazuje, że w aktualnym stanie prawnym w przypadku oceny wniosku o wyłączenie, ograniczonego przedmiotowo jedynie do zarzutu braku niezawisłości sędziego, mamy do czynienia z kolizją procedur prawnych, co rodzi wątpliwości dotyczące tego, w jakim trybie tego rodzaju wniosek powinien być rozpoznany.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 2 marca 1993 r., K 9/92, stwierdził, że zasada bezpośredniego działania nowej ustawy polega na tym, że od chwili wejścia w życie nowych norm prawnych należy je stosować do stosunków prawnych (zdarzeń, stanów rzeczy) danego rodzaju niezależnie od tego, czy dopiero powstaną, czy też powstały wcześniej przed wejściem w życie nowego prawa, lecz trwają nadal w czasie dokonywania zmiany prawa. Zasada ta umożliwia ustawodawcy dokonanie szybkiej zmiany prawa i potraktowanie stosunków prawnych danego rodzaju jednakowo według nowych norm prawnych przy założeniu, że nowe prawo odpowiada lepiej nowym warunkom jego obowiązywania niż prawo uchylane.

Przyjmuje się, że zasada bezpośredniego działania prawa nowego (retrospektywność) ma miejsce, gdy nowe prawo od momentu wejścia w życie reguluje także wszelkie zdarzenia bądź stosunki prawne z przeszłości, tj. zdarzenia bądź stosunki prawne o charakterze otwartym, ciągłym, które nie znalazły swojego zakończenia, a które rozpoczęły się pod rządami dawnego prawa i trwają dalej, po wejściu w życie przepisów nowej ustawy (por. orzeczenia TK z: 5 listopada 1986 r., U 5/86; 28 maja 1986 r., U 1/86; M. Sobol: *Zasada aktualności regulacji w prawie administracyjnym*, [w:] J. Zimmermann (red.), *Czas w prawie administracyjnym*, Warszawa 2011, s. 256).

Odnosząc się do standardów ochrony procesowej, w przypadku norm proceduralnych nie istnieje właściwa prawu materialnemu (prawu podmiotowemu) zasada praw słuszenie nabytych. Właśnie w opozycji do tej zasady jest konstruowana zasada aktualności przepisów prawa formalnego, która dopuszcza m.in. zmianę trybu (sposobu) postępowania w jego toku, łącznie z «odbieraniem» instancji nawet po wniesieniu środka zaskarżenia. W wypadku zmiany prawa procesowego, o dalszym przebiegu postępowania, o uprawnieniach stron, zakresie środków zaskarżenia, sposobu ich rozpoznawania itd. często decyduje więc element czasu, a więc z punktu widzenia stron – element losowy (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00; postanowienie Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2001 r., III CZ 10/01; wyroki NSA: z 12 kwietnia 2013 r., II OSK 2492/11; z 25 października 2006 r., II GSK 154/06; z 3 lipca 2013 r., II OSK 587/12).

W art. 7 ust. 1 i 2 ustawy nowelizacyjnej z 9 czerwca 2022 r. przewidziano regulacje intertemporalne, zgodnie z którymi nowe instytucje uregulowane m.in. w art. 42a § 3 p.u.s.p. mają odpowiednie zastosowanie również w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej (tj. przed 15 lipca 2022 r.). Wprawdzie w art. 7 ust. 2 ustawy nowelizującej wskazano, że w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem jej wejścia w życie w których został wyznaczony skład sądu, wniosek może być złożony w terminie 14 dni od dnia wejścia tej ustawy. Przepis ten nie rozstrzygnął jednak w sposób jednoznaczny sposobu traktowania spraw, w których skład został wyznaczony, ale jednocześnie złożony został jeszcze przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej wniosek o wyłączenie sędziego oparty na zarzucie braku niezawisłości sędziowskiej.

Należy zauważyć, że nowe instrumenty prawne, uregulowane odpowiednio w art. 29 § 5 u.SN i art. 42a § 3 p.u.s.p., zapewniają szersze gwarancje procesowe wnioskodawcy. Mechanizmy przewidziane w nowych przepisach wiążą się bowiem w szerszym wymiarze z gwarancjami konstytucyjnymi, takimi jak prawo do sądu, w tym prawo do dwuinstancyjnego postępowania i zaskarżenia niekorzystnego rozstrzygnięcia.

W konsekwencji zważywszy na cel wprowadzenia zmian ustawą nowelizującą, należy uznać, że przepisy regulujące te instytucje mogą mieć zastosowanie także w odniesieniu do oceny zasadności wniosków o wyłączenie sędziów, które zostały złożone przed 15 lipca 2022 r. w sprawach wymienionych art. 42a § 4 p.u.s.p., o ile zostały one oparte na zarzucie braku niezawisłości sędziowskiej.

Taki kierunek wykładni służy również gwarancji pewności prawa, która jest wartością uniwersalną i ważnym składnikiem zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP).

Nie ulega jednocześnie wątpliwości, że należy opowiedzieć się za potrzebą respektowania zasady wyłączności środków procesowych. Oznacza to, że granice między funkcjonującymi środkami prawnymi powinny być wyraźnie zaznaczone. W przeciwnym razie doszłoby do naruszenia stabilności systemu prawnego. Rolą judykatury jest przy tym podjęcie starań, aby stosowanie prawa procesowego

prowadziło do racjonalnych i oczekiwanych rezultatów niezależnie od niefortunnie sformułowanych przepisów ustawowych. Obowiązujące przepisy powinno się w miarę możliwości interpretować w taki sposób, żeby skuteczne wniesienie danego środka prawnego mogło być możliwe i zapewniało stronie realny instrument niezbędny do zagwarantowania standardu niezawisłego sędziego i niezależnego sądu (por. T. Zembrzusi, *Wpływ wprowadzenia skargi nadzwyczajnej na skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia*, PS 2019/2/20-38).

W konsekwencji należy uznać, że wniosek o wyłączenie sędziego, złożony przy rozpatrywaniu danej sprawy nie podlega już wyłącznej kognicji Sądu Najwyższego na podstawie art. 26 § 2 u.SN. w zakresie, w jakim zawiera on konkretny zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziowskiej. W takim przypadku znajdą bowiem zastosowanie nowe regulacje określone w art. 42a § 3 p.u.s.p. Przy czym o tym, na jakiej podstawie dany wniosek podlega rozpoznawaniu i w jakim trybie, decyduje treść wniosku, w tym w szczególności jego uzasadnienie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 czerwca 2021 r., I NWW 33/21).

Zważywszy, że wnioski o wyłączenie SSO J. D. oraz SSR (del.) M. N. obejmują zarzuty braku niezawisłości sędziego, obydwa wnioski winny być rozpoznane w trybie przewidzianym w art. 42a § 3 i n. p.u.s.p.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy, uznając się za niewłaściwy do rozpoznania wniosków, przekazał je na podstawie art. 35 § 1 k.p.k. w zw. z art. 42a § 4 p.u.s.p i art. 7 ustawy nowelizującej oraz art. 42 § 4 k.p.k. do rozpoznania Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w Warszawie.

[as]